

A Parlagisas-védelmi és Mérgezés-megelőzési Munkacsoportok 2012. évi beszámolója

Horváth Márton*, Bagyura János, Fatér Imre, Firmánszky Gábor, Juhász Tibor, Klébert Antal, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Szelényi Balázs és Váczi Miklós

* Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME),
H-1121, Budapest, Költő u. 21., Hungary
E-mail: horvath.marton@mme.hu

KÖLTŐÁLLOMÁNY

A 2012-ben a parlagi sas (*Aquila heliaca*) magyarországi költőállományát 155-165 párra becsültük. 156 aktív parlagisas-territóriumban sikerült párban megfigyelni a madarakat, amelyből nyolc territóriumot újonnan fedeztünk fel. 151 pár fészket felderítettük, amelyből 135 pár kezdte meg a költést. A minimum 172 kirepült fiókából 102 példányt gyűrtünk meg. A korábbi évtizedekben tapasztalt kedvező állományváltozásnak megfelelően valamelyest tovább emelkedett a költő párok száma (2011: 145 fészkelő pár), a kirepülési siker a sokéves átlagnak megfelelő volt (1,14 fióka/fészkelő pár).

PUSZTULÁSI OKOK

2012-ben minden korábbi évet felülmúlva 22 sérült vagy elhullott kifejlett madár került kézre Magyarországon. A megkerülések okai a következők voltak: szándékos ragadozómérgezés (16 pld., ezek közül 14 elpusztultan került kézre, egy kezelés közben pusztult el, egyet gyógyultan szabadon engedünk), áramütés (1 pld. elpusztult), lelövés (1 pld. elpusztult), vonatbaleset (1 pld. elpusztult), bakteriális fertőzés (1 pld. elpusztult), ismeretlen okból kézrekerült (2 pld. elpusztult). Egy további műholdas jeladóval felszerelt madár pedig Törökországban szenvedett áramütést a szíriai határ közelében. Az adatokból kitűnik, hogy 2012-ben ismét ugrászerűen növekedett a mérgezéses esetek száma és a parlagi sasok mellett további áldozatai is voltak ennek az illegális tevékenységnek: összesen 34 eset során 30 fokozottan védett és 60 védett madár került elő, faji eloszlásuk az 1. táblázatban látható. A mérgezések és lelövések mellett egy további bűncselekmény is történt, 2012-ben is kiraboltak egy kisfiókás parlagisas-fészket Hatvan térségében. Az elrabolt fiókák később sem kerültek elő.

Fiatal parlagi sas
(fotó: Kovács András)
Juvenile Imperial Eagle

HELICON LIFE+ PROJEKT

A 2012-ben indult ötéves HELICON LIFE+ projekt (LIFE10NAT/HU/019) keretében három nemzeti park igazgatósággal (HNPI, BNPI, KMNPI), két állatkerttel (FÁNK, JÁNK), az Országos Magyar Vadász kamarával (OMVK), a Nemzeti Nyomozóirodával (NNI) és a Természetfilm.hu Egyesülettel (T.hu) partnerségben számos akciót kezdtünk a mérgezések visszaszorítására. A projekt első évében kidolgoztunk egy Mérgezésellenes Akciótervet, amely tartalmazza a mérgezések esetén alkalmazandó állatorvosi, helyszínelési és nyomozási tennivalók leírását. Létrehoztunk egy forródrótot (+36-20-251-4404, mergezes@mme.hu) a mérgezések bejelentésére és egy egységes GIS adatbázisban tároljuk a madarak ellen hazánkban elkövetett bűncselekményeket. Az OMVK megrendelt egy tanulmányt, amely az apróvad-állományokat befolyásoló tényezőket vizsgálja. Ezt arra kívánjuk majd felhasználni, hogy eloszlathassuk a ragadozómadarak szerepéről kialakult tévhiteket a vadgazdálkodók körében. A vizsgálatban a több évtizedes országos adatbázisok (OVA) elemzése mellett célzott monitoring indult egy 1600 hektáros járszági mintaterületen. Elkészítettük a Járszági Különleges Madárvédelmi Terület fenn-

A 2012-es év elején néhány hónap alatt több mint 20 sas esett mérgezés áldozatául (fotó: Hapern Bálint)
 More than 20 eagles became the victim of poisoning incidents at the beginning of 2012

tartási tervének első változatát. Három veszélyeztetett parlagisas-fészket őriztünk 46 önkéntes részvételével, összesen 170 napon keresztül. Létrehoztunk egy téli ragadozómadár-etetőhelyet a Jászságban, ahol már az első télen megjelent két adult parlagi sas több alkalommal, illetve egerészölyvek és varjúfélék rendszeres vendégek voltak. Legyártattunk és elkezdünk kihelyezni 100 darab új típusú műfészket. A LIFE+ projektbe bevont 20 Különleges Madárvédelmi Területen felderítettük a parlagisas-territóriumokat és gondoskodtunk azok rendszeres ellenőrzéséről, amely nagy részben hozzájárult a fenti számos illegális mérgezéses bűncselekmény felderítéséhez. Természetvédelmi és vadászati szakmai fórumokon tartottunk előadást, négy kisfilmet készítettünk a Természetfilm.hu Egyesület jóvoltából, és a 25 kiadott sajtó- és honlap hírünk hatására mintegy 250 riport jelent meg a médiában.

MŰHOLDAS NYOMKÖVETÉS

2012-ben a HELICON LIFE+ projekt keretében kilenc fiatal parlagi sast láttunk el műholdas jeladóval, illetve folytattuk a még életben levő három, 2011-ben megjelölt madár nyomkövetését. A 12 madár közül hét élte csak meg a 2013-as évet.

Faj / Species	Pld./ number of individuals
barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	1
kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)	1
parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	16
rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	10
szirti sas (<i>Aquila chrysaetos</i>)	2
Fokozottan védett madár összesen / Total strictly protected species	30
barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	10
egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	41
holló (<i>Corvus corax</i>)	8
széncinege (<i>Parus major</i>)	1
Védett madár összesen / Total protected species	60
Összes pusztulás / Total number of cases	90

1. táblázat Mérgezéses esetek faji eloszlása 2012-ben;
 Table 1. Poisoning cases by species in 2012

*Jeladós madarak mozgása
(nevük és elért koruk szerint)*

Bobák (2y)

A 2011-ben fészekben megjelölt madár (ld. Heliaca 2011-es száma) feltehetően 2012. január 22-én pusztulhatott el, és a GPS jelek alapján 2012. február 2-án találták meg a tetemét a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei a román határ közelében. A laboratóriumi vizsgálatok igazolták, hogy a madár karbofurán mérgezésben pusztult el (5,3 mg/kg kimutatott koncentráció a vizsgált mintából).

Panni (2y)

A 2011-ben fészekben megjelölt madár (ld. Heliaca 2011-es száma) Magyarországon kívül 11 további országba is ellátogatott, de idejének jelentős részét Jász-Nagykun-Szolnok megyében, illetve a magyar-szlovák-osztrák hármashatár tágabb területén töltötte.

Szellő (3y)

A 2011-ben gyógykezelést követően szabadon engedett és megjelölt madár (ld. Heliaca 2011-es száma) a Tiszántúlon töltötte első szabad telét, rövid időre átlátogatott Romániába, Szerbiába és Horvátországba is. Utolsó jele 2012. május 9-én érkezett a Nagykunságból, a kirepülési helyétől nem messze. Sorsáról nincs pontos információnk, de eltűnési helye közelében sajnos sok veszélyes közepfeszültségű vezeték található, így a legvalószínűbb, hogy áramütés érte.

Roland (1y)

A madarat Kökény Roland, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (kajak, K2/1000 m) tiszteletére neveztük el. Egy jászsági sásfészek (J-13 kódú territórium) leszakadása miatt legyengülten kerül be már repülő korú fiókaként a Jászberényi Állatkertbe. Néhány napos táplálás és ápolás után visszaengedtük a szülői territóriumba, ahol szülei és testvére azonnal visszafogadták. Kelet-Magyarországon kóborolt, rövid időre átlátogatott Romániába és Szerbiába is.

Kriszti (1y)

A madarat Fazekas Krisztina, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (kajak, K4/500 m) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a Dévaványai-síkon (a BE-01 kódú territóriumban). A szülői territórium elhagyása után Kelet-Magyarországon kóborolt.

Juvenilis tollazatú parlagi sas (fotó: Csonka Péter)
Imperial Eagle in juvenile plumage

Dani (1y)

A madarat Gyurta Dániel, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (200 m mellúszás) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a (az NK-01 kódú territóriumban). Kelet-Magyarországon kóborolt, rövid időre átlátogatott Romániába és Szerbiába is.

Danuta (1y)

A madarat Kozák Danuta, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (kajak, K4/500m) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a Jászságban (a J-11 kódú territóriumban). Kelet-Magyarországon kóborolt, rövid időre átlátogatott Romániába és Szerbiába is.

Gabi (1y)

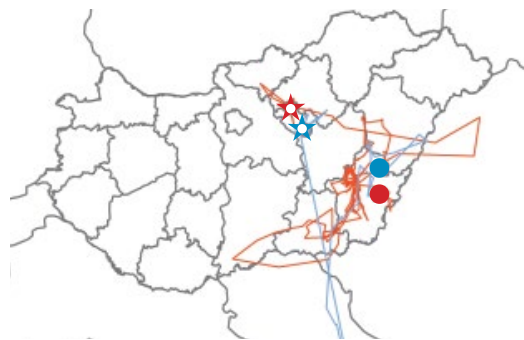
A madarat Szabó Gabriella, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (kajak, K4/500 m) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a Jászságban (a J-15 kódú territóriumban). Az eddigi legnagyobb felfedező hajlammal rendelkező sasunk, már október elején elindult délnek, átszelte a Balkán-félszigetet, egy nap alatt átrepülte a Földközi-tengert Libiáig, 3 hét alatt átszelte a Szaharát és a Száhel-övezetet, majd végül a nyugat-afrikai szavannán kezdett telelésbe. Összesen 15 országban járt, Nyugat-Afrika több országából ez a példány szolgáltatotta a faj első adatait.

Áron (1y)

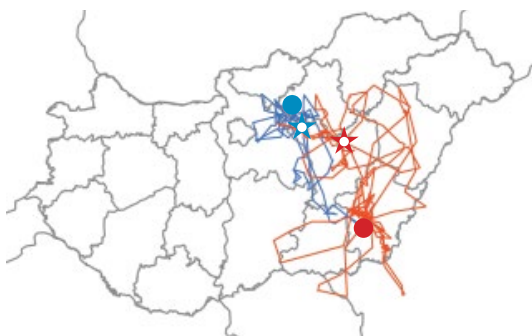
A madarat Szilágyi Áron, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (vívás, kard egyéni) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a Jászságban (a J-12 kódú territóriumban). Áron kirepülés után ellátogatott Dél-Magyarországra, de ideje jelentős részét Heves megyében töltötte, ahol 2012. 12. 17-én ködös időben elütötte egy vonat. Tetemét egy pályaelőőrző munkás

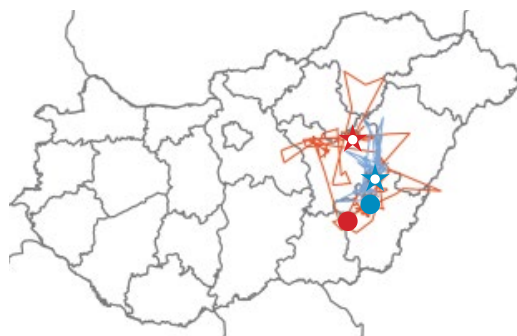
Aron (pirossal/red) és Dani (késsel/blue)

Danuta (p./r.) és Évi (k./b.)

Áron (p./r.) és Dani (k./b.)

Kati (p./r.) és Kriszti (k./b.)

Roland (p./r.) és Szellő (k./b.)

Bobák (p./r.) és Panni (k./b.)

Gabi (p./r.) és Krisztián (k./b.)

Jelmagyarázat / Legend

- ★ ★ Első jelek / First locations
- ★ ★ Előző évben jelölt madár első pontja 2012-ben / First locations in 2012 of the bird tagged in the previous year
- ● Utolsó 2012-es jelek életben levő madárról / Last 2012 location of alive bird
- Elpusztult madár utolsó jele / Last location of dead specimen

A jászági parlagisas-fészekörző táborát Dr. Semjén Zsolt, az Országos Magyar Vadászati Védegyelet elnöke is meglátogatta (fotó: Horváth Márton); *The imperial eagle nest guarding camp at the Jászság was also visited by Dr. Zsolt Semjén, the president of the Hungarian Hunters' Association*

találta meg, aki leszedte és átadta az MME-nek a megrongálódott jeladót. Másnap a helyszínen már nem találtuk meg a tetemet, mert azt nagy valószínűséggel egy róka elvitte.

Kati (1y)

A madarat Kovács Katalin, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (kajak, K4/500 m) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a Nagykunságban (az NK-02 kódszámú territóriumban). Kelet-Magyarországon kóborolt, rövid időre átlátogatott Romániába is.

Krisztián (1y)

A madarat Berki Krisztián (torna, lólengés) és Pars Krisztián (atlétika, kalapácvetés), a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmeseinek tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg Békés megyében (a BE-13 kódszámú territóriumban). Krisztián Románián, Szerbián, Bulgárián és Törökországon keresztül Szíriáig vonult, ahonnan visszafordult és nem sokkal később november 15-18. között Délkelet-Törökországban áramütés áldozata lett. A madár tetemét a Doga Dernegi (török Bird-Life partnerszerveztünk) szakemberei találták meg az általunk megadott koordináták alapján.

Évi (1y)

A madarat Risztov Éva, a 2012-es Londoni Olimpia aranyérmesének (hosszútávúszás, 10km) tiszteletére neveztük el. A madarat kirepülés előtt jelöltük meg a Jászságban (a J-05 kódszámú territóriumban). Évi járt Romániában és Szerbiában is, de ideje jelentős részét Békés megyében töltötte. Itt érte

a végzetes áramütés is, megégett tetemét a jelek alapján 2012. december 16-án találták meg a Körsös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Magyar Parlagisas-védelmi Munkacsoport munkáját a Magyar Ragadozómadár-védelmi Tanács keretében a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Ragadozómadár-védelmi Szakosztálya koordinálja, együttműködve az illetékes nemzeti park igazgatóságokkal (BNPI, HNPI, KMNPI, ANPI, FHNPI, DINPI, BFNPI) és környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekkel, valamint helyi civil természetvédelmi szervezetekkel és számos önkéntessel.

A Munkacsoport terepi adatgyűjtésében többek között a következő személyek vettek részt a 2012-es évben: Bagyura János, Balogh Gábor, Bánfi Péter, Barcánfalvi Péter, Bede Ádám, Bereczky Attila, Béres István, Bessenyei László, Dr. Bod Péter, Borbáth Péter, Boruzs András, Borza Sándor, Brányi Krisztián, Czifrák Gábor, Csáki Imre, Csonka Péter, Darányi László, Dávid Jenő, Demeter Iván, Domboróczki Gábor, Ezer Ádám, Fatér Imre, Ferenc Attila, Firmánszky Gábor, Fitala Csaba, Forgách Balázs, Gál Lajos, Gebei Lóránt, Gulyás András, Harnos Krisztián, Herczeg Ferenc, Dr. Horváth Márton, Hunyadvári Péter, Juhász Tibor, Katona József, Kazi Róbert, Kiss Ádám, Klébert Antal, Kleszó András, Kotymán László, Kovács András, Dr. Kovács Gábor, Kozma László, Lontay László, Lóránt Miklós, Losonczy László, Majercsák Bertalan,

Magos Gábor, Marik Pál, Mészáros Csaba, Molnár Ádám, Molnár István Lotár, Monoki Ákos, Morvai Szilárd, Oláh János, Őze Péter, Dr. Palatitz Péter, Papp Ferenc, Papp Gábor, Petrovics Zoltán, Pompola Krisztián, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Puskás László, Sallai Zoltán, Sasvári János, Seres Mihály Nándor, Serfőző József, Simay Gábor, Solt Szabolcs, Dr. Solti Béla, Spakovszky Péter, Staudinger István, Szász László, Szegedi Zsolt, Szélényi Balázs, Széll Antal, Szénási Valentin, Szilágyi Attila, Szitta Tamás, Szűcs Péter, Tallósi Béla, Tar János, Tihanyi Gábor, Tóth Imre, Tóth László, Tóth Péter, Tögye János, Török Hunor, Török Sándor, Ujfalusi Sándor, Urbán László, Vasas András, Váczi Miklós, Ványi Róbert, Dr. Végyvári Zsolt, Vidra Tamás, Vince Tibor, Viszló Levente, Zalai Tamás, Zákány Albert, Zelenák Attila, Zsigó Krisztina, Zsiros Sándor.

Külön köszönjük Bereczky Attilának a fiókák gyűrzésekor famászásban nyújtott pótolhatatlan segítségét. A műholdas jelöléseket Molnár István Lotár és Prommer Mátyás végezték. A begyűjtött táplálékmaradványok határozását Dr. Solti Béla végzi. A begyűjtött parlagisas-tollminták genetikai vizsgálatát a Szent István Egyetem Állatorvostudományi Karán végezte Vili Nóra, Kovács Szilvia és Szabó Krisztián. Az elpusztult madarakat az Országos Állategészségügyi Intézetben vizsgálták meg (Dr. Erdélyi Károly és mtsai). A sérült madarak kezelését a Fővárosi Állat- és Növénykert (Dr. Molnár Viktor és Dr. Sós Endre), a Jászberényi Állatkert (Dr. Bakonyi László és Dr. Kertész Ottó) és a Hortobágyi Madárkórház (Dr. Déri János) állatorvosai végezték. A nem elengedhető madarak megfelelő elhelyezése a HNPI górési ragadozómadár-telepén Kis Róbert segítségével történik. Köszönjük továbbá szlovákiai (Jozef Chavko, Stefan Danko és Mihók József), ausztriai (Wichmann Gábor), cseh (David Horal), romániai (Daróczi Szilárd) és szerbiai (Nikola Stoinic és Szekeres Ottó) kollégáinknak a közös kárpát-medencei parlagisas-védelmi munkában végzett tevékenységét.

WEBOLDALAK

További információk a Helicon Life+ projektről és a fajvédelmi programról:
www.parlagisas.hu

Műholdas nyomonkövetés:

A madarak útvonala a www.satellitetracking.eu oldalon követhető.

7-8 hetes parlagi sas fióka műholdas jeladó felhelyezésekor (fotó: Horváth Márton)
7-8 weeks old imperial eagle chick at the time of tagging with a satellite tag

HUNGARIAN IMPERIAL EAGLE WORKING GROUP ANNUAL REPORT 2012

The total Hungarian population of the Imperial Eagle (*Aquila heliaca*) is estimated between 155 and 165 breeding pairs in 2012. 156 territorial pairs were observed, out of which eight territories were newly found. Out of 151 nesting pairs 135 laid eggs. All together at least 172 juveniles fledged of which 102 have been ringed.

In 2012 a record number of 22 dead or injured birds were found because of the following reasons: poisoning (15 dead and 1 repatriated specimens), electrocution (1 dead specimen), shooting (1 dead specimen), hit by train (1 dead specimen), bacterial infection (1 dead specimen) and unknown (2 dead specimens). One further Hungarian bird with a satellite tag was electrocuted in Turkey close to the Syrian border.

In the frame of the HELICON LIFE+ project (2012-2016) several actions have been started to decrease significantly the extremely high prevalence of illegal poisoning activities in Hungary (see details at www.imperialeagle.hu).

Nine juvenile birds have been fitted with satellite transmitter, and three more immature birds (tagged in 2011) were also followed. Only seven out of the twelve tagged birds survived till 2013 mainly due to electrocution and the high level of poisoning activities.

(see details at www.satellitetracking.eu)